

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย*

An analysis of the roles and processes of the creative community in Thai society

¹พระครูวิบูลเจตียนนุรักษ์ และ ²เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย

¹Phrakhru Wiboonjetayanurak and ²Penphan Fuangfooloy

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College, Thailand.

²Corresponding Author's Email: penphan.fua@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยการสังเกตบริบทชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบ่งผู้สัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มองค์กรในชุมชน กลุ่มสมาชิกชุมชน และกลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน จำนวน 26 รูป/คน นำเสนอผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องสร้างการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง การพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ต้องอาศัยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐาน เช่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม บทบาท หน้าที่และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ และมาตรการชุมชนสีเขียว มาสนับสนุนเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนสร้างสรรค์ 2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ของสมาชิกในชุมชนตามบทบาทหน้าที่ของชุมชนตำบลดอนคา อำเภอดู่ดง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี มีรูปแบบการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย 3) แนวทางการพัฒนากระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ต้องมีกระบวนการ ดังนี้ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน องค์กรในชุมชน และองค์กรภายนอกชุมชน ดำเนินกิจกรรมโครงการด้วยการมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมสรุปประเมินผล สร้างกรอบปฏิบัติ การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ขั้นตอน การวัดประเมินผล การประสาน

*Received March 20, 2022; Revised April 10, 2022; Accepted April 19, 2022

ความร่วมมือเป็นลายลักษณ์อักษร ให้เป็นแนวทางมาตรฐานการพัฒนาระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ: บทบาท; หน้าที่; กระบวนการ; ชุมชน; ชุมชนสร้างสรรค์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study an analysis of the roles and responsibilities of community affecting the development process of the creative community in Thai society; 2) to investigate the enhancement of participation in the management of creative community development process in Thai society; and 3) to propose the guidelines for creative community development process in Thai society. The study used a qualitative research method, with data acquired through observation of the community setting as well as in-depth interviews with 3 groups of interviewees: organizations in the community, community members, and members of organizations outside the community, totaling 26 persons. The obtained data were analyzed in a descriptive method.

From the study, it is found as follows: 1) The roles and responsibilities of community affecting the development process of the creative community in Thai society have an impact on the change of the basic community setting. People in the community must have awareness of their roles and responsibilities as part of community development. The development of a creative community requires the use of existing social capital in the community, such as cultural identity, roles and responsibilities, the participation of community members, natural and economic resources, technology information, and green community measures. 2) From investigating the enhancement of participation in the management of creative community development process in Thai society, it is found that community members of Don Kha Subdistrict, U Thong District, Suphan Buri Province and Phai Khwang Subdistrict, Mueang Suphan Buri District, Suphanburi Province have developed a participatory process model based on their roles and responsibilities to serve as the guidelines for the development of creative community in Thai society. 3) The guidelines for creative community development process in Thai society include the following processes: organizations in the community, community members, and members of organizations outside the community should carry out activities based on the participatory concept, which begins with thinking, planning, implementing, taking responsibility, evaluating, building a framework for implementation, defining roles and responsibilities, and cooperating. All of which serves as the standard guidelines for the development of creative community in Thai society.

Keywords: Role; Responsibility; Process; Community; Creative Community

บทนำ

จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ซึ่งมีกรอบแนวคิดด้านการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคงและคุณภาพของประชาชน การมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจกระทรวงมหาดไทย ข้อ 4. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) อำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถของเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพรวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

เนื่องจากปัญหาแนวโน้มจากสถานการณ์และเศรษฐกิจโลก ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและความเสี่ยงจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ ความไม่แน่นอนทางการเงิน ภูมิทัศน์ทางธุรกิจอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนไป ทำให้การดำเนินชีวิตของประชากรที่อยู่อาศัยภายในเมืองต่าง ๆ ต้องปรับตัวรับกับสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปทุกขณะ สำหรับประเทศไทยมีแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของเมืองได้เป็นอย่างดี การเติบโตของสังคมสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้วย UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) ได้ให้ความหมายของเมืองสร้างสรรค์คือ ความเชื่อมต่อระหว่างคน สถานที่ และอัตลักษณ์เข้าด้วยกัน นอกจากนั้นแล้วปัจจัยทางด้านประชากรอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และกิจกรรมทางด้านศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดเมืองสร้างสรรค์ ด้วยกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมืองและประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมมีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม ด้วยการกระตุ้นและเสริมสร้างกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) กล่าวว่ากลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถบูรณาการความรู้ด้านต่างๆที่มีอยู่ในตัวเพื่อแก้ปัญหาที่มีลักษณะ เฉพาะแตกต่างกันไป (Florida, 2004) รองรับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

ปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นและกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ซึ่งมีความเป็นเจ้าของพื้นที่จึงสะท้อนลักษณะของท้องถิ่นและความเป็นตัวตนของสังคมนั้นได้ดี กลายเป็นเมืองที่มีอัตลักษณ์

ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์ คือ คน สถานที่ และอัตลักษณ์ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดชุมชนเมืองสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมสาธารณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ ๆ อาศัยองค์ประกอบสำคัญอย่าง “ความคิดที่สร้างสรรค์” ให้เป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมต่างๆ ของเมืองให้เป็นหนึ่งเดียวและมีพลังเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมืองให้ทะยานไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่องเป็นมิตรต่อผู้อยู่อาศัย พร้อมกับต้อนรับผู้มาใหม่ให้สามารถสัมผัสได้ถึงพลวัตของเมืองสร้างสรรค์ที่ผลักดันความเป็นไปของเมืองและเมืองต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่จะประกอบให้เมืองเติบโตไปได้อย่างยั่งยืน ชาร์ลส์ แลนด์รีย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเพื่อการฟื้นฟูเมือง ผู้เขียนหนังสือ THE CREATIVE CITY ได้กล่าวไว้ว่า (Kosolkhan, 2015) คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคมเมือง ประกอบขึ้นจากความร่วมมือในหลากหลายภาคส่วน ที่จะช่วยประกอบเมืองสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม ในการดำเนินงานจริงเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความสม่ำเสมอ ทักษะการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อให้การพัฒนานั้นดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน แนวคิดเรื่องเมืองสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางสำคัญสำหรับคนทุกคนในชุมชนได้สามารถนำไปปรับใช้เริ่มต้นจากขอบเขตที่ตัวเองรับผิดชอบ ชุมชนท้องถิ่นเองจะต้องมีแนวคิดโดยเฉพาะความเชื่อพื้นฐานในปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่ามนุษย์มีความสามารถและมีพลังอันซ่อนเร้น (Potential Ability) แฝงอยู่ทั้งพลังความคิด ทักษะ แรงงาน ชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคน และชุมชนจะสามารถจัดการตนเองได้ด้วยการยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นที่ตั้ง (Puangngam, 2013) โดยมีทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการ พัฒนาชุมชนได้ทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของชุมชนการวางแผนและโครงการ การดำเนินงานพัฒนา การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ (Khunsri, 2002) ทิศทางการพัฒนาเมืองและการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมืองและท้องถิ่น

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเมืองที่มีหลายชาติพันธุ์ เช่น ลาวพวน ลาวโซ่ง ลาวครั่ง ญวน ละว้า กระเหรี่ยง ซึ่งในแต่ละชุมชนจึงมีความแตกต่างกันทางอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม อีกทั้งจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเมืองรอง เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีแทรกซึมเข้ามาอย่างรวดเร็ววิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ประชาชนในแต่ละชุมชนยังคงความเป็นอยู่แบบเดิม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบริหารงานจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถขับเคลื่อนแนวความคิดชุมชนสร้างสรรค์ได้ครอบคลุมได้ทั่วประเทศ การปลุกพลังจากจิตสำนึกจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้คนเห็นรากเหง้าของตนเอง เห็นคุณค่าเกิดความภูมิใจและศักดิ์ศรีของตนเอง เพื่อการพัฒนาชุมชน สังคมต่อไป จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
2. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้กำหนดขอบข่ายประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นเป้าหมายการวิจัยไว้ ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัญหา และบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ จากการเข้าสำรวจพื้นที่ชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลดอนคา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พร้อมทั้งศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง หนังสือ เอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเชิงพื้นที่ เช่น กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ชุมชนสร้างสรรค์ เมืองสีเขียว หน่วยงานหรือองค์กรทั้งภายในและภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ร่วมกับการศึกษาในภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ได้แก่

1) การสังเกต เป็นการเก็บข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่วิจัย ตั้งแต่การเตรียมพร้อมก่อนลงพื้นที่ การสำรวจสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในชุมชน บริบทของความเป็นอยู่ของคนในชุมชน กระบวนการขับเคลื่อนชุมชน กิจกรรมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน รูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตว่าเป็นอย่างไร และมีแนวโน้มไปในทิศทางใด

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้จัดประชุมสัมมนาให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนและผู้ให้ข้อมูลวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยเป็นชุดสัมภาษณ์ เพื่อใช้สัมภาษณ์กับสมาชิกในชุมชนเป้าหมายทั้ง 2 ชุมชน และสัมภาษณ์แบบเจาะจงรายบุคคลเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก ในการจัดประชุมผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งหนังสือขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ซึ่งการสัมภาษณ์นั้นมีทั้งให้กรอกแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง การใช้เครื่องบันทึกเสียง และภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาในภาคสนามการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณมุ่งเน้นการให้ความรู้เบื้องต้น แจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับเครือข่ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 26 รูป/คน คือ

- 1) กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน
- 2) กลุ่มสมาชิกชุมชน
- 3) กลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน

การศึกษานี้มีการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับเครือข่ายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 ชุมชน ๆ ละ 3 กลุ่ม ๆ ละ 26 รูป/คน คือ 1) สมาชิกชุมชนตำบลดอนคา แบ่งเป็น กลุ่มสมาชิก

องค์กรในชุมชน จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มสมาชิกชุมชน จำนวน 4 คน และกลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน จำนวน 4 คน 2) สมาชิกชุมชนตำบลไผ่ขวาง แบ่งเป็น กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มสมาชิกชุมชน จำนวน 4 คน และกลุ่มสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน จำนวน 4 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สมบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การปฏิบัติการในพื้นที่ การจัดเวทีสนทนาระดับชุมชน โดยมีเครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยและคณะใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำขึ้น นำไปแจกให้กับผู้ให้ข้อมูลวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทั้งแบบสัมภาษณ์ที่เป็นการสนทนาพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ (Non-formal Interview) และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Informal Interview) โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ด้วยการกำหนดประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ประเด็นต่อไปนี้

- 1.1 ชุมชนของท่านมีกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างไร และด้านใดบ้าง
- 1.2 องค์กรที่ดูแลชุมชนหรือสมาชิกในชุมชนของท่านมีบทบาทอะไรบ้างหรือไม่อย่างไร
- 1.3 การมีส่วนร่วมขององค์กรที่ดูแลชุมชนหรือสมาชิกของท่านมีอะไรบ้างหรือไม่ อย่างไร
- 1.4 หมู่บ้านของท่านมีวิธีการถ่ายทอดวิถีชุมชนอย่างไรบ้าง เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม
- 1.5 แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในหมู่บ้านของท่านมีอะไรบ้าง
- 1.6 ปัญหา/อุปสรรคในการพัฒนาการเป็นชุมชนสร้างสรรค์ของหมู่บ้าน/ชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง อย่างไร
- 1.7 ในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกของชุมชน (ชุมชนบ้านไผ่ขวาง, ชุมชนบ้านดอนคา) หากมีโอกาสเสนอแนวคิดการจัดการชุมชนสร้างสรรค์ท่านจะเสนออะไร อย่างไร เช่น สินค้าชุมชน พื้นที่ท่องเที่ยว
- 1.8 ในชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การสร้างเครือข่ายชุมชน จากส่วนราชการ/หน่วยงานภาครัฐเอกชนหรือชุมชนอื่นๆ หรือไม่ อย่างไร

2) การสังเกต สภาพบริบททางสังคมในชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อัตลักษณ์ชุมชนก่อนการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินงานวิจัย

3) การปฏิบัติการเชิงพื้นที่ จำนวน 2 ชุมชน คือ ชุมชนตำบลดอนคา อำเภออุ้มทอง และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ในลักษณะของโครงการเชิงพัฒนาและประยุกต์

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และดำเนินการ ดังนี้

1) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเชิงกายภาพ และสนทนากับสมาชิกในชุมชน เก็บข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเอง โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้เข้าพบผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในภาครัฐ (กำนัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น) และภาคประชาชนที่เป็นตัวแทน (Key Information) ในชุมชน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ หลังจากนั้นก็ได้นัดหมายจัดการประชุมเพื่อสอบถามข้อมูลวิจัย และรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมในทุกด้าน ซึ่งข้อมูลเหล่านั้น

เป็นข้อมูลที่จำเป็นโดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล/การดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- 1.1 การจัดทำชุดความรู้
- 1.2 การจัดทำสื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี
- 1.3 เอกสารแผนปฏิบัติการชุดความรู้

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การปฏิบัติการแจกแบบสอบถามในพื้นที่ เป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติ (Qualitative/action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์แนวคิด บทบาทหน้าที่และกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย
- 2) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการสังเคราะห์ และเชิงปริมาณหาค่าร้อยละ เพื่อจัดทำชุดข้อมูล
- 3) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเป็นการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้วเพื่อให้เห็นถึงกระบวนการและแนวทางในการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 7 การสรุปผลการศึกษาวิจัย เป็นกระบวนการนำเนื้อหาสาระที่ได้ มาสังเคราะห์เปรียบเทียบ แล้วจึงสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) บรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการชุมชนสร้างสรรค์ มุ่งเน้นศึกษากระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การยกระดับชุมชน และการบริหารจัดการของภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความรักและห่วงใยวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเพื่อต่อยอดการพัฒนาขีดความสามารถของเมืองและชุมชนในการจัดพื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์ และสร้าง (Application) แผนที่ บรณาการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงกับเครือข่ายในท้องถิ่น และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องสร้างการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง การพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ต้องอาศัยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐาน เช่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม บทบาท หน้าที่ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ และมาตรการชุมชนสีเขียว มาสนับสนุนเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนสร้างสรรค์ มี 4 ประเภท ดังนี้

- 1) ทุนทางสังคมด้านจิตอาสา วัดถือเป็นศูนย์กลางในรวมกลุ่มจัดกิจกรรมชุมชน การบำเพ็ญประโยชน์ การติดต่อประสานงานจะไม่มี การสั่งการเป็นลักษณะขอความร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนจากการประสานงาน

ผ่านเครื่องขยายเสียงโดยไม่ต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนเน้นการพูดคุยเป็นหลักทั้งการร่วมมือกับหน่วยงานราชการจะเข้าไปพูดคุยและชี้แจงรายละเอียดโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการร่วมมือไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของทั้ง 3 ชุมชนต้นแบบ ที่สมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน ที่มีจิตใจเสียสละ ยินดีให้ความร่วมมือ และปฏิบัติตนเพื่อก่อเกิดความสุขและการพัฒนาชุมชนของตนเองตลอดเวลา สมาชิกในชุมชนร่วมใจทดลองการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างกลุ่มอาชีพเพื่อการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชน ด้วยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกทุกคน เน้นการรวมกลุ่มและปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2) ทุนวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ ด้านความร่วมมือ มีความเข้มแข็งในด้านการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์เอกลักษณ์ของตนเองค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาพูด การแต่งกาย การสืบทอดประเพณี การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมมีความต่อเนื่องและถ่ายทอดไปสู่รุ่นต่อรุ่นผ่านกระบวนการที่มีความสร้างสรรค์โดยมีหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมให้คำแนะนำเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคและส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็น การเข้าร่วมกิจกรรม รมรงค์สร้างค่านิยมให้เยาวชนในพื้นที่ และพร้อมที่จะปรับตัวไปพร้อมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

3) ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผลิตและการเข้ามาของหน่วยงานราชการที่คอยสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาแนวคิดในการบริหารจัดการทรัพยากรและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของตนเองนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม มีความร่วมสมัยสอดคล้องกับความต้องการทางสังคม สามารถแข่งขันกับภายนอกได้และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ นำไปสู่ผลิตภัณฑ์ประจำตำบลที่ได้รับรองมาตรฐาน สอดคล้องกับแนวคิดและกระบวนการชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ที่รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริม เพื่อหารายได้เพิ่ม ชดเชยรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทั้ง 4 มิติ ร่วมกับความตั้งใจของสมาชิกในชุมชน

4) ทุนเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ การเข้ามาสนับสนุนระบบสารสนเทศทำให้เกิดการตื่นตัวในการนำมาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารกับโลกภายนอกของชุมชนทั้งทางด้านการนำผลผลิตมาจำหน่ายและการพัฒนาองค์ความรู้ต่อยอด การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การประสานงานและการรวมกลุ่ม โดยมีองค์การปกครองส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากระบบสารสนเทศที่ทางหน่วยงานอำนวยความสะดวกในการสืบค้นและประกาศ ประชาสัมพันธ์ สร้างการตื่นตัวและค่านิยมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทุกเพศ ทุกวัยในพื้นที่ สอดคล้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนคือวิสัยทัศน์การเป็นชุมชนเข้มแข็ง เพราะชุมชนคือวิสัยทัศน์มีความพยายามนำจุดแข็งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางธรรมชาติ สมาชิกชุมชน ที่มีความรักใคร่สามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือเกื้อกูล และพร้อมที่จะปรับตัวไปพร้อมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งพาตนเองและมีความเข้มแข็งของชุมชนคือวิสัยทัศน์ ด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ (Chaiphahon, 2018) คือ 1. คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต 2. กลุ่มต่าง ๆ และเครือข่ายในชุมชนมีจิตอาสาาร่วมกันรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม 3. การมีผู้นำที่ดีและมีศักยภาพ 4. ความพยายามสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 5. การเริ่มต้นจากสิ่งที่

สอดคล้องกับวิธีที่พึงปรารถนา 6. มีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เกิดผลในการแพร่กระจาย 7. มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าก็คือ ทรัพยากรมนุษย์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านจิตอาสา คือ หน่วยงานราชการทั้งภายในและภายนอกชุมชนตำบลตอนคา และชุมชนตำบลไผ่ขวาง จังหวัดสุพรรณบุรี ให้การสนับสนุนส่งเสริมด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ สุขภาพและสุขภาวะของสมาชิกในชุมชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ชุมชนได้นำไปต่อยอดโดยการร่วมกันวางแผนที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเสริมสร้างความสามัคคีโดยการเข้าไปพูดคุยสร้างความร่วมมือมากกว่าใช้วิธีการสั่งการเป็นหลักและหน่วยงานทุกหน่วยงานควรประสานงานร่วมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมได้สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนโดยเฉพาะการให้คำปรึกษาสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันโดยเน้นหลักการมีส่วนร่วม

2) ด้านความร่วมมือวัฒนธรรม หน่วยงานราชการทั้งภายในและภายนอกชุมชนตำบลตอนคา และชุมชนตำบลไผ่ขวาง จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับสมาชิกในชุมชน พยายามฟื้นฟู ส่งเสริม และสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ การจัดกิจกรรม โดยมีหน่วยงานเข้ามาช่วยสนับสนุนให้คำแนะนำส่งเสริมประสานงานร่วมกันวางแผนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เฉพาะด้านคอยสนับสนุนในเรื่องกิจกรรมเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์และแรงจูงใจให้เยาวชนได้เกิดความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนการต่อยอดแนวคิดของตนเอง

3) ด้านเศรษฐกิจ คือการน้อมนำพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ส่งเสริมให้ชุมชนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติการให้คำแนะนำและสนับสนุนงบประมาณโดยลงเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาความรู้ทั้งการจัดการทรัพยากรทางน้ำ การสร้างประโยชน์ให้กับพื้นที่ เช่นโครงการโคกหนองนาที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับพื้นที่ชุมชนเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจชุมชนลดรายจ่ายสร้างรายได้เพื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชนที่จะพัฒนาต่อยอดผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์โดยมีหน่วยงานราชการร่วมมือสนับสนุนในการส่งเสริมไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางรายได้อีกช่องทางหนึ่ง

4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สนับสนุนหมู่บ้านสารสนเทศต้นแบบในการผนวกข้อมูลชุมชนในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขไปหาโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนมาให้คำแนะนำช่องทางการตลาดและเป็นพื้นที่ในการเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ของหน่วยงานนอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและสาระความรู้ต่าง ๆ โดยการประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบสารสนเทศของหน่วยงานในการสืบค้นหรือรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ โดยให้ผู้นำชุมชนไปกระจายข่าวสารและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลอีกทางหนึ่งเพื่อที่จะได้รับความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ที่หลากหลายแล้วนำมาประยุกต์พัฒนาต่อยอดงานของชุมชนต่อไปได้

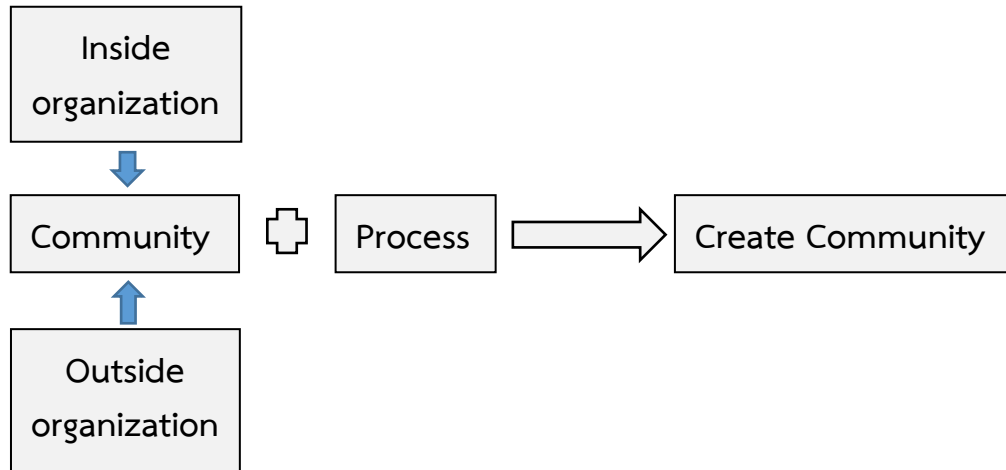

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยของตำบลตอนคา ควรจะต้องมีการวางแผนบริบทของแต่ละชุมชนในพื้นที่ ในด้านความพร้อม การจัดการความรู้ การสร้างแรงบันดาลใจ การพูดคุยเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันลดการจัดการแบบบนสู่ล่างของหน่วยงานราชการ พัฒนาความรู้ทักษะกับผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านเพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการสร้างความเข้าใจและถ่ายทอดให้เกิดความเข้าใจร่วมกันของชุมชนกับราชการในการส่งเสริมและสร้างสรรค์กิจกรรมในท้องถิ่น ต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมจากการอำนวยความสะดวกของหน่วยงานราชการระดับท้องถิ่น สนับสนุนผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนที่มีความเข้าใจบริบทของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์และเป็นชุมชนนักปฏิบัติมีอาชีพด้านความสร้างสรรค์จากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีทรัพยากรในพื้นที่สนับสนุนวัตถุดิบที่นำมาพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทักษะ และการบริหารจัดการและการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายก่อให้เกิดการแข่งขันการสร้างสรรค์ผลผลิตและผลงานใหม่ ๆ และการจัดการศึกษา การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เป็นขั้นตอนที่จะนำมาเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์ทั้งในระบบและนอกระบบโดยเฉพาะสถานศึกษาในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของเยาวชนกับความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลตอนคา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชน (Kittiampon, 2010) เป็นผู้เชื่อมโยงประสานงานจัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลตอนคาและตำบลไผ่ขวาง ประกอบด้วย สมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรภายในชุมชน และองค์กรภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ ต้องมีองค์ประกอบของ ICOP2C ดังนี้

รูปภาพที่ 1 ICOP2C

1) **I: Inside organization** หมายถึง หน่วยงานภายในชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญและมีความใกล้ชิดกับสมาชิกในชุมชนอย่างมาก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล วัด โรงเรียน

2) **C: Community** เป็นสถานที่ที่สมาชิกของชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรมร่วมกันโดยอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน ตลอดจนการมีผลประโยชน์ในทางการบริการสังคมร่วมกัน (Community Development Department, 2010)

3) **O: Outside organization** หมายถึง หน่วยงานภายนอกชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนตามนโยบายของจังหวัด เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด

4) **P: Process** เป็นปรากฏการณ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายอย่างมีระบบระเบียบ โดยอาศัยพื้นฐานเดิมของชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผสมผสานกับวิถีคิดและระบบการจัดการของสังคม

5) **2C: Create Community** เป็นการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดองค์ความรู้เดิม และนำมาถ่ายทอดสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน สร้างความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชน เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ เช่น การต่อยอดแนวคิด การนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริมสนับสนุน และสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ มีการปฏิบัติ การวัด และขั้นตอนการควบคุมอย่างเป็นขั้นตอน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชุมชนตำบลดอนคา อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ลาวเวียงเหมือนกัน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและศรัทธาในรากเหง้าและบรรพบุรุษของตน ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตน ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปได้เพราะความสัมพันธ์ญาติพี่น้อง

มีวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกัน การกินอยู่เหมือนกัน ความร่วมมือหรือความมีจิตอาสาจึงเป็นไปด้วยความสัมพันธ์อันดีของ ชุมชนลาวเวียงตอนคางจะมีการประยุกต์อาหารการกินให้ทันสมัยทั้งรูปลักษณ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่าย แต่ชาวลาวเวียงไผ่ขวางจะจะถือศักดิ์ความเป็นเชื้อสายลาวเจ้า การผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาและอนุรักษ์ไว้ในแบบนั้น ๆ จึงมีสินค้าในชุมชนไม่หลากหลายมากนัก ทำให้ความเข้าใจและชี้ให้เห็นประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจะทำให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือปฏิบัติโดยไม่มีข้อขัดแย้ง สอดคล้องกับลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติของชุมชนบ้านศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่พึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือเกื้อกูล มีความร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งแบบมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนศรีวังจัดเป็นชุมชนที่สมาชิกในชุมชนมีความพร้อมในเรื่องภาวะการเป็นผู้นำ (Chaiphahon, 2018) ทำให้ได้รับรางวัล “หมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง” พร้อมทั้งพยายามนำจุดแข็งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำทางธรรมชาติ สมาชิกชุมชน ที่มีความรักใคร่สามัคคีปรองดองช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งทั้งสองชุมชนในประเด็นด้านจิตอาสาจะไม่มี ความแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล วรรณเศรษฐี ที่ให้ความสำคัญด้านโครงสร้างทางสังคม (Wantanasaranee, 2004) โดยเฉพาะบทบาทจะส่งผลให้เกิดแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาพแห่งการพบปะสังสรรค์ และพฤติกรรมของคนกับบรรทัดฐานทางสังคม

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1) กลุ่มสมาชิกองค์กรในชุมชน ส่วนมากจะเน้นไปทางการประสานงานกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและระดับจังหวัดในการจัดกิจกรรมและเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม การสร้างความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนโดยจะเน้นการพูดคุยมากกว่าการสั่งการและชี้ให้เห็นประโยชน์ของกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชน ส่วนมากจะสื่อสารผ่านหอกระจายเสียงเพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับทราบร่วมกัน 2) กลุ่มสมาชิกในชุมชน จะคอยประสานงานกับกลุ่มอื่น ๆ เมื่อมีกิจกรรมทุกครั้งในพื้นที่หรือในบริเวณชุมชนของตนเองเพื่อนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม แจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบรายละเอียดต่อจากผู้นำชุมชนที่ได้มีการประกาศผ่านหอกระจายเสียง สมาชิกจะมีการเลือกแกนนำที่มีความคล่องตัวในการทำงานและเข้าระบบการประสานงานกับหน่วยงานของทางราชการและผู้นำชุมชนส่วนใหญ่จะเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ทั้งทางผู้นำชุมชนจัดและทั้งหน่วยงานราชการ 3) กลุ่มองค์กรภายนอกชุมชน เน้นด้านการส่งเสริม การจัดการความรู้ การสร้างความเข้าใจ โดยมีโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนกิจกรรม เช่น โครงการนวัตวิถี โครงการโคกหนองนา โครงการอนุรักษ์การนุ่งห่มผ้าพื้นถิ่น โดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เน้นการพูดคุยเป็นหลักมากกว่าการสั่งการ เป็นกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะและส่งเสริมรายได้ ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความต้องการของตลาด ช่องทางการตลาด ส่งเสริมการใช้ช่องทางการตลาดผ่านระบบออนไลน์ให้กลุ่มต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนได้เชื่อมต่อบริบทสารสนเทศของหน่วยงาน โดยให้ผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาใช้ระบบสารสนเทศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจะได้รับข้อมูลข่าวสารและติดตามข่าวต่าง ๆ ทั้งด้านการเสริมสร้างอาชีพ การพัฒนาอาชีพ ทั้งทางด้านเกษตร การประยุกต์และการสร้างสรรค์และสนับสนุนงบประมาณ ในส่งเสริมกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนมีหรือไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมหรือการให้ความรู้ เห็นได้ชัดจาก

การส่งเสริมอาชีพแต่ก็ยังคงขาดความต่อเนื่องในด้านการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณค่าผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม 15 ประการของประเทศไทย (Teardsatherasak, 2007)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของตำบลดอนคาและตำบลไผ่ขวาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านได้นำมาต่อยอดองค์ความรู้เดิมมาถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนกับทางราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่หลากหลายมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชน (Theerdsateerasak, 2007) โดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทั้งการต่อยอดแนวคิดและการนำนวัตกรรมมาพัฒนาด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม สนับสนุนและสืบทอดให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและตื่นตัวกับการพัฒนาตนเองนำไปสู่ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยมีกรอบระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งมีการวัดและขั้นตอนการควบคุม ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนสามารถต่อยอดและสร้างสรรค์ผลงานของตนเองโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงประสานงานจัดการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนต่อไป

สรุป

บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นความสำคัญในการวิจัยที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลของการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยเฉพาะในเรื่องของบทบาทซึ่งเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับการมอบหมายภาระหน้าที่จากชุมชน หรือสังคม (Hirunto, 1983) โดยทำการศึกษาวิจัย 2 ชุมชนที่มีความใกล้เคียงกันทั้งทางด้าน ภาษาวรรณกรรม อัตลักษณ์และเอกลักษณ์เพื่อให้เห็นความแตกต่างของการสร้างสรรค์ชุมชนและเห็นความสัมพันธ์ที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรคของชุมชนทั้งกระบวนการ การบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาทั้งทางด้าน ทักษะ แนวคิด การสร้างสรรค์ การแข่งขัน การอนุรักษ์ต่อยอดความเป็นตัวตนที่เป็นจุดแข็งนำไปสู่ชุมชนต้นแบบการสร้างสรรคในสังคมไทยและยกระดับเศรษฐกิจชุมชนก่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สมาชิกในชุมชนต้องเข้าใจและภูมิใจในบทบาท หรือสถานภาพของตนที่มีต่อชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่มีชุมชน ที่นำไปสู่การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ จัดกิจกรรมให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของทุกคน ในชุมชน เสริมสร้างพลังชุมชนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคี

1.3 ควรเสริมสร้างให้สมาชิกในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่าง สร้างสรรค์ ด้วยการมอบหมายให้มีบทบาทหน้าที่ในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงออกในการมีส่วนร่วมและ พลังในการมีส่วนร่วมนี้เองที่จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

1.4 หน่วยงานจากองค์กรภายในและองค์กรภายนอกชุมชน ต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกใน ชุมชนทุกครั้งที่เกิดกิจกรรมในชุมชน

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแผนทางการพัฒนากระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย จะต้องสร้างผู้นำชุมชน ที่เป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชน ยอมรับภาวะการณ์เป็นผู้นำ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

1.6 หน่วยงานจากองค์กรภายในและองค์กรภายนอกชุมชน ควรเฟ้นหาบุคคลที่เป็นที่ไว้วางใจของ สมาชิกในชุมชนให้เป็นผู้สร้างทีม เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานมอบหมาย อย่างตั้งใจและเสียสละ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาประเด็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 การศึกษาแนวทางการยกระดับชุมชนเข้มแข็งเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

2.3 รูปแบบการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งต้นแบบ: กรณีศึกษาชุมชนจรเข้สามพัน อำเภอดำรงวิทยะปรีชา จังหวัด สุพรรณบุรี

References

- Chaiphahol, P. (2018). *An application of Livelihood Related Local Wisdom in Mobilizing Development Towards Strengthened Community: A Case Study of Kiriwong Community, Lansaka District, Nakorn Sri Thammarat Province*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Community Development Department. (2010). *Driving the Community Planning Process*. Bangkok: Community Management Promotion Group.
- Florida, R. (2004). *The Rise of the Creative Class and how it transforming work, leisure, community, & everyday life*. New York: Basic Book.
- Hirunto, A. (1983). *Encyclopedia of Sociology-Anthropology*. Bangkok: The Odeonstore.
- Khunsri, S. (2002). *The theories and principles of community development*. Bangkok: The Odeon Store Publishing House.
- Kittiampon, T. (2010). *The creative cities and communities*. Thailand International Creative Economy Forum (TICEF).

- Kosolkan, K. (2015). *The promotion of creative community spaces with youth power*. Bangkok: Fullpoint Co, Ltd.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017) . *National Economic Development Plan No. 12*. Bangkok: Prime Minister's Office.
- Poungngam, K. (2010). *The community and local self-management*. Bangkok: Bopitprinting.
- Sanyawiwat, S. (1983). *The community development*. (3rd ed.). Bangkok: Thaiwattanapanit.
- Teardsatesak, N. (2007). *Global Village: The miracle of the village behind the hill, sufficiency and sustainability in the midst of globalization*. Bangkok: Pikanasa printing center.
- Walaisatiean, P. et al. (2000). *The developer's processes and techniques for work*. Bangkok: National Research Office.
- Wantanasaranee, N. (2004). *The study the role and impact of the role of Wat Chaimongkol*. Mueang Songkhla District, Songkhla Province, Songkhla: Taksin University.